ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

KATEDRA EKONOMICKÝCH TEORIÍ

Název: **BANKOVNÍ REGULACE A DOHLED**

Vypracovala: Michala Balášová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Eva Kaňková

© 2004

BANKOVNÍ REGULACE A DOHLED

V každé zemi má bankovní sektor klíčovou roli ve shromažďování úspor obyvatelstva a volných prostředků podnikatelské sféry a v umisťování těchto zdrojů do ekonomiky. Z tohoto důvodu je nutná kontrola činnosti subjektů bankovního sektoru.

Pod **bankovní regulací** se obvykle rozumí stanovení pravidel pro založení a činnost bank. Za **bankovní dohled** se potom považuje kontrola nad dodržováním těchto pravidel včetně přijímání opatření k nápravě jejich porušení.

Hlavními cíli bankovní regulace je zajištění spolehlivosti, bezpečnosti fungování bankovního systému, dále pak zajištění důvěryhodnosti a potřebných informací pro investory. Bankovní regulaci můžeme podle dopadu na bankovní systém rozdělit na pozitivní nebo negativní. Zatímco **pozitivní** regulace podporuje ekonomické aktivity, **negativní** regulace některé druhy ekonomických činností zakazuje. Negativní regulace vzniká spíše až jako reakce na nežádoucí jevy a skandály v bankovním systému. Dále se regulace rozlišují podle stupně závaznosti pravidel regulace na regulace formální a neformální. **Neformální** regulace se zakládá především na vzájemné důvěře regulovaných a regulujících. Tato regulace může být dobrovolná, tj. bez explicitně stanovených pravidel, nebo se může jednat o seberegulaci a pak pravidla regulace stanovuje instituce, kterou banka za tímto účelem zřizuje. **Formální** regulace je zajišťována centrální institucí, především centrální bankou a dále např. odborem ministerstva financí. Na bankovní regulaci a dohledu se podílí celkem tři základní články:

-bankovní supervizoři (centrální banka, vládní instituce, ministerstva, státní instituce)

-vedení banky, které nese primární zodpovědnost za činnost banky. V zákonu je vymezena míra odpovědnosti, důsledky z nekvalitního řízení bankovních aktivit i účast na bankovním dohledu.

-externí auditor se zabývá především bankovními výkazy jejich pravdivostí, správností a úplností.

Základními způsoby provádění dohledu jsou dohled na dálku a dohled na místě. **Dohled na dálku** zahrnuje zejména pravidelné hodnocení pozice jednotlivých bank v bankovním sektoru z hlediska naplňování pravidel obezřetného podnikání i

aktuální finanční situace. Jeho součástí je i posuzování všech skutečností, které souvisí s organizací banky, její akcionářskou strukturou, managementem, majetkovým propojením s ostatními subjekty finanční i nefinanční sféry. Součástí dohledu na dálku je i ukládání opatření bankám, pokud nedodržují stanovená pravidla nebo vykazují jiné nedostatky ve své činnosti. V případě závažnějších problémů bank jsou zpracovávány materiály pro bankovní radu ČNB s návrhy na přijetí zásadních opatření vůči bankám, které spočívají především v odnětí povolení působit jako banka. Nedílnou součástí bankovního dohledu jsou dohlídky na místě. **Dohled na místě** - jeho úkolem je postihnout kvalitu systému řízení banky, vnitřního kontrolního systému, informačních systémů apod., tj. těch součástí činnosti banky, které není možné monitorovat dohledem na dálku. Kontrolní činnost v bankách probíhá ve třech formách a to buď jako komplexní dohlídky nebo jako dílčí dohlídky a posledním typem jsou informační návštěvy.

V bankovním sektoru se vyskytuje velké množství rizik, které mohou ohrozit činnost banky a její existenci. Mezi hlavní druhy rizik patří např. úvěrové riziko, riziko země dlužníka, úrokové riziko, inflační riziko, devizové riziko, riziko nesprávného řízení, riziko podvodu, riziko ztráty důvěry a mnoho dalších.

V případě bankovního úpadku je úkolem bankovní regulace a dohledu správně rozlišit banku nelikvidní a nesolventní. Bance, která je nelikvidní by měla být poskytnuta pomoc, zatím co banka nesolventní je určena k likvidaci. Jednou z metod posuzování likvidity a solventnosti bank institucemi bankovní regulace a dohledu je metoda CAMEL. Tato metoda se s určitými modifikacemi používá také v České republice. Tato metoda je také používána samotnými bankami při výběru partnerských bank v zahraničí. Údaje potřebné k metodě CAMEL lze získat pouze formou prověrek na místě, proto je použití této metody nákladnější.

Dále jsem se věnovala hlavním příčinám a důsledkům úpadku bank. Jednou z hlavních příčin problémů a úpadků bank je podvodné jednání členů vedení. Jedná se především o to, že banky poskytují úvěry i vysoce zadluženým společnostem. Dalšími důvody úpadků bank jsou podcenění rizika země dlužníka, úrokové riziko a devizové riziko. Důsledky úpadku bank jsou závislé především na velikosti banky a na metodě úpadku banky. Úpadek velké banky by mohl za určitých okolností vést k ohrožení stability bankovního systému a k bankovním runům (- útěk k hotovosti). Při rozhodnutí o uzavření banky má instituce bankovní regulace a dohledu bank na

výběr mezi třemi základními metodami. Jedná se o likvidaci a odprodej, nákup a převzetí a o transfer pojištěných depozit.

V České republice je bankovní regulací a dohledem pověřena pouze jediná instituce a tou je Česká národní banka. V období centrálního plánování socialistické ekonomiky byl bankovní dohled zcela neznámou institucí. Předchůdce ČNB, Státní banka československá, byla v této době nejen emisní bankou, ale i distributorem prostředků konečným uživatelům. Proto jedním z prvních kroků v rámci ekonomické transformace bylo oddělení obchodního bankovnictví od centrální banky. Došlo ke vzniku dvoustupňového bankovního systému a zároveň k rekonstrukci institucionálního a legislativního rámce. Ačkoli byl bankovní dohled, jako jedna z činností centrální banky zmíněn již v zákoně č. 130/1989 Sb., O státní bance československé, jeho obsah zdaleka neodpovídal skutečnému pojetí a smyslu fungování bankovního dohledu. Až po jednání s MMF a Světovou bankou, kdy bylo upozorněno na nedostatky existujících právních úprav, SBČS v roce 1990 zahájila potřebné kroky k založení bankovního dohledu. V důsledku rozdělení ČSFR došlo ke vzniku ČNB a NBČ. ČNB prošla zdlouhavým vývojem v oblasti bankovní regulace a dohledu až dospěla do stádia, kdy se opírá o šest pilířů bankovní regulace a dohledu a to o: kritéria autorizace, povinné minimální rezervy, limity úvěrů, úvěry centrální měnové instituce, o ochranu před nelegálními bankovními praktikami a o systém pojištění depozit. Od roku 1999 se bankovní dohled aktivně podílel na přípravě harmonizační novely zákona a zákona o ČNB s právem EU. ČNB se zapojila do programu **Twinning**, který byl zaměřen na další přiblížení metodiky a regulace i praktické realizace dohledu k úrovni běžné v EU. V rámci programu nám byly přiděleny patronské země Německo a Řecko, které nám významným způsobem pomohly s harmonizací pravidel.

V poslední části práce jsem nastínila situaci Ekoagrobanky, jež je v současné době v likvidaci. Podrobněji jsem se zabývala jakým způsobem banka řeší vzniklé pohledávky, a jaké jsou další scénáře vývoje banky do budoucnosti. ČNB původně schválila pětiletý likvidační plán, který vypršel v prosinci 2003. EAGB a.s. v likvidaci však nedostála svým závazkům vůči ČNB v uvedeném termínu a proto požádala o prodloužení doby splatnosti (o další 2 roky) a o změnu ve splátkovém kalendáři. Rozhodnutím ČNB byla prodloužena lhůta uhrazení závazku v plné výši o jeden rok (do prosince 2004).

Je pravděpodobné, že banka nebude schopna stávajícím způsobem řešení pohledávek do výše uvedeného termínu celou dlužnou částku České národní bance vyplatit. Proto by pro EAGB a.s. v likvidaci mohla být konečným řešením veřejná (dvoustupňová) soutěž na odkup zbývající části pohledávek. Uspořádání veřejné soutěže by, ale musela nejdříve schválit ČNB. Kdyby nekončila Konsolidační agentura svou činnost, tak by s největší pravděpodobností zbývající část portfolia EAGB byla převedena právě na ni. Toto řešení není možné a tak ČNB zřejmě podá návrh na prohlášení konkurzu na EAGB a nebo povolí uspořádání veřejné soutěže. V každém případě bude výsledné řešení známo do konce roku 2004.

I přes vysokou úroveň a neustálé přenášení rozvoje poznání do praktických postupů bankovních dohledů v zemích s vyspělou tržní ekonomikou, se stále vyskytují pády jednotlivých bank. Kvalitu našeho bankovního systému a bankovní regulace a dohledu prověří teprve čas.